

Nostājas dokuments: Pornogrāfija un sabiedrības pornifikācija

Ievads

Termins “pornifikācija” nozīmē seksuālas tematikas un attēlu pārpilnību, kā arī pornogrāfijas kā “žanra” normalizāciju sabiedrībā^{1, 6}. Tas, ko attēlot publiskajā vidē agrāk būtu bijis nepieļaujami, kļūst pierasts un vairs nešokē: reklāmas ar atkailinātiem ķermeņiem, masu patēriņa filmas par sadomazohistiskām seksuālām attiecībām (“Greja 50 nokrāsas”), provocējoši dziesmu vārdi un video, utt. Centrs MARTA uzskata, ka sabiedrības pornifikācija ir problēma, kas atstāj negatīvu ietekmi uz sabiedrību un tās vērtību sistēmu: masu kultūras saturam arvien pietuvinoties pornogrāfijai, kas bieži tiek dēvēta par prostitūcijas redzamo un “pieņemamo” pusi¹⁶, pati pornogrāfija paliek aizvien cietsirdīgāka un degradējošāka pret sievietēm un citām viegli ekspluatējamām cilvēku grupām²², objektificējot cilvēka, sevišķi sieviešu un meiteņu, ķermeņus un seksualizējot vardarbību^{1, 2, 3, 4, 22}. Šādu materiālu pieejamība ikdienā sabiedrībā normalizē ideju, ka sieviešu pamatfunkcija ir vīriešu vēlmju apmierināšana un ka cilvēka ķermenis ir objekts, atrauts no domām, emocijām un personības⁹. Centrs MARTA neuzskata, ka jāaizliedz un jācenzē visa veida diskusijas par seksualitāti un tās attēlojums; tieši pretēji, Centrs MARTA uzskata, ka realitātei neatbilstošie, degradējošie pornogrāfiskie materiāli ir jāaizstāj ar reālistiskiem, veselīgas vērtības (vienlīdzība, cieņa, u.c.) atspoguļojošiem un zinātniskos faktos balstītiem materiāliem.

Pornogrāfijas industrija

Mūsdienās var runāt par veselās pornogrāfijas industrijas eksistenci, kas ir attīstījusies sevišķi strauji pateicoties interneta pieejamībai. Tiek lēsts, ka 42.7% no visiem interneta lietotājiem regulāri apmeklē pornogrāfiska rakstura interneta vietnes, un šādas vietnes sastāda pat 12% no visām interneta vietnēm¹⁵ – kopā tās ir 4.2 miljoni interneta vietņu ar pornogrāfisku saturu, no kurām aptuveni 100 000 piedāvā bērnu pornogrāfiju³¹.

Tāpat, runājot par industrijas peļņu, eksistē tikai aplēses: interneta porno industrijas peļņa vien tiek lēsta līdz 97 miljardiem ASV dolāru, kas pārsniedz tādu kompāniju kā Microsoft, Google, Yahoo, Amazon, Netflix un Apple kopējo peļņu³¹; šīs aplēses turklāt neiekļauj citu pornogrāfijas veidu, piemēram, žurnālu, ieņēmumus¹⁵.

Papildus tam tiek lēsts, ka ASV pornogrāfiska rakstura filmu industrija rada 4000 – 11 000 filmas gadā, nopelnot 9 – 13 miljardus ASV dolāru²³.

Pornogrāfijas funkcijas

Pornogrāfiski materiāli, atkarībā no konteksta, var funkcionēt dažādos veidos: kā izziņas avots, kā intīmās uzvedības stilu avots, kā identitātes veidošanas instruments, kā iespēja izprast savu seksualitāti un dzimti^{11, 12}, kā arī dod iespēju socializēties ar vienaudžiem. Tāpat pētījums, kas tika veikts studentu vidū, atklāja, ka motivāciju pornogrāfijas izmantošanai var sadalīt četrās galvenajās grupās: attiecību izpratne, garstāvokļa kontrole/ uzlabošana, pieradums un fantāziju iedzīvināšana. Šai pētījumā vīriešu respondentu starpā motivācija lietot pornogrāfiskus materiālus bija izteiktāka, nekā sieviešu starpā¹³.

Kā papildus faktors pornogrāfijas lietošanai var būt spiediens no vienaudžu un/vai draugu puses, īpaši gados jaunāku lietotāju vidū¹⁴.

Kopumā pētījumi rāda, ka pornogrāfija bieži kalpo kā socializācijas un izziņas avots jauniešiem, kā arī vienlaikus kā fantāziju veidotāja un iedzīvinātāja. Šāda loma dod pornogrāfijas industrijai milzīgu varu veidot un ietekmēt jaunu cilvēku, īpaši vīriešu, uzskatus un, iespējams, arī uzvedību. Turklāt saturs, kas parādās masu medijos un ir ļoti pietuvināts pornogrāfijai (piemēram, daudzas reklāmas), spēj vēl papildus ietekmēt sabiedrisko domu, atražojot un normalizējot stereotipus par sievietes un vīriešu uzvedību un ķermeņu vēlamu izskatu.

Pornogrāfisku materiālu ietekme uz sabiedrību

Sabiedrības pornifikācija nebūtu problēma, ja pornogrāfijas industrija pamatā nebūtu vardarbīga, ja pornogrāfijas saturs nebūtu nereālistisks un degradējošs un ja tam nepiemistu dažāda veida negatīva un spēcīga ietekme uz sabiedrību.

- *Vardarbība pret materiāla izstrādē iesaistītajām personām:* Kā liecina izdzīvotāju stāsti^{16, 21, 23}, pornogrāfiska rakstura materiāli bieži tiek radīti, izmantojot prostitūcijā iesaistītas personas un viņu ievainojamību; savukārt pornogrāfijas industrijā iesaistītas personas pēcāk tiek arī izmantotas prostitūcijā. Abas šīs industrijas kļūst par viena otru papildinošām formām, kādā šīs personas tiek ekspluatētas^{16, 21, 22, 23} – turklāt, līdzīgi kā prostitūcijā, arī pornogrāfijas industrijā vairums personu iesaistās ekonomisku problēmu un/vai pagātnes traumu dēļ^{24, 26, 28, 30}.

Papildus tam, bieži pats materiāls tiek radīts, izmantojot vardarbību^{21, 22, 23, 27} – līdz ar to tas, kas redzams ekrānā, ir nevis tēlotas, bet īstas sāpes. Par industrijas augsto vardarbības līmeni papildus izdzīvotāju stāstiem un materiāla satura analīzei liecina arī fakts, ka aktrišu “karjera” industrijā ilgst tikai vidēji no 6 līdz 18 mēnešiem veselības stāvokļa dēļ²⁶. Papildus aspekts ir palielinātā iespēja inficēties ar HIV vai citām seksuāli transmisīvām slimībām, jo tikai 17% filmu uzņemšanā tiek izmantoti prezervatīvi. Aktieri atklāj, ka lielākoties filmu kompānijas viņiem pieprasa strādāt bez prezervatīviem, lai saglabātu darbu²¹.

- *Degradējošs saturs:* Dažādi pornogrāfisku materiālu pētījumi rāda, ka vismaz 40% un līdz pat 88% materiāla ietver fizisku vardarbību, 49% - verbālu vardarbību; 95% upuru uz šādām darbībām atbild neitrāli vai ar baudu, 70% agresoru ir vīrieši un 94% upuru ir sievietes^{28, 29}. Līdz ar to var apgalvot, ka pornogrāfija māca sabiedrībai, sevišķi jauniem vīriešiem¹², ka šāda uzvedība ir pieļaujama un ka sievietes to izbauda. Pornogrāfijai arī ir tendence atspoguļot dažāda veida stereotipus un seksualizēt teju jebkāda veida nevienlīdzīgas varas attiecības: pornogrāfijā ierasti tiek atspoguļoti hiperseksualizēti melnādainie vīrieši, karstasinīgas latīņamerikānietes, pakļāvīgas aziātes; pastāv pornogrāfiski materiāli, kuru darbība norisinās plantācijās ar vergiem vai nacistu koncentrācijas nometnēs. Nav tādu nevienlīdzīgu varas attiecību vai stereotipu, ko pornogrāfija nebūtu izmantojusi un seksualizējusi^{20, 30}, tādējādi normalizējot attēloto vardarbību.
- *Ietekme uz bērniem un jauniešiem:* Austrālijā veikts pētījums atklāj, ka vidējais vecums, kādā bērni piekļūst pornogrāfiskam materiālam, ir 11 gadi⁵. Šai vecumā cilvēks vēl nav gana nobriedis, lai kritiski izvērtētu redzēto, un trūkst pieredzes, lai salīdzinātu attēloto ar realitāti; līdz ar to,

bērni un jaunieši pornogrāfijā attēloto uztver kā īstenību, nevis fikciju, kas viņiem rada ačgārnus priekšstatus par normālu seksuālo uzvedību⁷.²¹ Pētījums arī atklāj, ka bērni un jaunieši vērsas pie pornogrāfijas tādēļ, ka ne skolās, ne ģimenēs nesaņem bez aizspriedumiem pasniegtu, realitātē balstītu informāciju par seksuālām attiecībām un to pozitīvajiem aspektiem²¹.

- *Idejas par seksualitāti un vardarbību*: Pētījumi atklāj, ka pornogrāfija var: 1) veidot vīriešos dominējošu attieksmi pret seksualitāti; 2) tikt lietota, lai mazinātu upuru pretestību pret negribētām seksuālām darbībām; 3) mazināt tās lietotāju spēju nošķirt realitāti no fantāzijas, un 4) kalpot kā pamācība seksuālas vardarbības veikšanā²⁰. Lai gan pornogrāfija pati par sevi viennozīmīgi nepamudina tās lietotājus veikt seksuāli vardarbīgus aktus¹⁹, personām, kam jau tā dažādu faktoru mijiedarbības rezultātā ir nosliece uz vardarbību un nicinošu attieksmi pret sievietēm, tā var kalpot kā katalizators vardarbīgai rīcībai^{20, 9, 10, 18, 25}. Par šādas rīcības izplatību liecina arī Centra MARTA pieredze: vidēji katra otrā Centra kliente atzīst, ka ir tikusi spiesta veikt seksuālas darbības pret savu gribu.

Papildus tam, pornogrāfijas ietekmē sabiedrībā veidojoties priekšstatam, ka sievietes izbauda pret sevi vērstu vardarbību, rodas situācija, kurā vardarbības upuru sūdzības netiek uzskatītas par leģitīmām, kas, cita starpā, var mazināt upuru vēlmi meklēt palīdzību. Tāpat zemais prezervatīvu vai citas kontracepcijas lietojuma attēlojums pornogrāfiskā materiālā²¹ neveicina veselīgas seksuālas uzvedības izplatību.

- *Dzimumu lomas un skaistuma ideāli*: Pornogrāfija atražo mītus par pieņemamajām dzimumu lomām un to izpausmēm seksualitātes kontekstā (sieviešu seksuālo vēlmju neesamība, bet tieksme izdabāt jebkurām vīriešu vēlmēm, ideja, ka jebkas ir pieļaujams attieksmē pret sievieti, utt.)^{5,17}. Balstoties uz vīriešu attēlojumiem pornogrāfiskā rakstura materiālos, pornogrāfija rada jaunos puīšos šauru, neveselīgu priekšstatu par to, kas ir vīrietis un kāda ir vīrišķīga rīcība, traucējot puīšiem apgūt nevardarbīgu, uz cieņu balstītu attiecību veidošanu²¹. Pornogrāfija arī kultivē noteiktus skaistuma ideālus (attiecībā gan uz sievietēm, gan vīriešiem). Vairākas skaistuma prakses, kas aizsākās tieši pornogrāfiskā satura materiālos (piemēram, silikona krūšu implantī), ir kļuvušas par sabiedrībā normalizētu skaistumkopšanas daļu⁵, skatītājos raisot neapmierinātību ar savu un/vai sava partnera ķermeni.

Kvalitatīvas seksuālās izglītības ietekme

Ņemot vērā minēto par pornogrāfijas negatīvo ietekmi, likumsakarīgs ir jautājums, vai kvalitatīva seksuālā izglītība nacionālā vai pat reģionālā līmenī situāciju varētu uzlabot. Kaut arī pētījumu rezultāti nav viennozīmīgi^{32, 33}, tomēr vairāku valstu pieredze liecina, ka jā. Piemēram, ASV, kuras valdība atbalsta tikai viena veida, atturībā balstītas (abstinence-only), seksuālās izglītības programmas, HIV un STS izplatības, kā arī tīņu grūtniecības īpatsvars krietni pārsniedz to, kas ir novērojams citās attīstītajās valstīs³⁴. Turklāt, papildus tam, ka jauniešiem ir tiesības zināt taisnību par savu fizioloģiju un seksualitāti, viņi arī aktīvi pauž vēlmi mācīties par šādām tēmām neaizspriedumainā veidā³⁵. Arī Centra MARTA pieredze darbā ar jauniešiem rāda, ka atklātas, kritiskas sarunas par dažādām jauniešus interesējošām tēmām veicina kritiskās domāšanas attīstību jauniešos un atbildīgu lēmumu pieņemšanu.

Balstoties uz minēto, Centrs MARTA izsaka sekojošas **rekomendācijas**:

- Veicināt pētījumos balstītas, kvalitatīvas seksuālās izglītības ieviešanu skolās;
- Veicināt veselīgas un cieņpilnas informācijas par seksualitāti izplatību skolās, ģimenēs un medijos^{7, 8};
- Vairot veselīgākas bērnu un jauniešu socializēšanās iespējas, lai mazinātu iespēju, ka socializācija notiks ar pornogrāfijas starpniecību;
- Strādāt pie vispārējas dzimumu stereotipu un cilvēka ķermeņa objektifikācijas izskaušanas sabiedrībā: darba vietās, skolās, ģimenēs, publiskajā vidē, utt.;
- Veicināt dzimumu līdztiesību sabiedrībā, tostarp, jauniešu savstarpējo attiecību kontekstā;
- Plaši runāt par vardarbības pret sievietēm un bērniem nepieļaujamību;
- Veicināt sieviešu un citu neaizsargātu grupu ekonomisko stiprināšanu^{24, 28};
- Stingrāk izvērtēt mediju un reklāmu saturu un ierobežot stereotipisku, degradējošu reklāmu izplatību;
- Paredzēt kriminālatbildību par vervēšanu personas izmantošanai pornogrāfijā, līdzīgi kā tas ir vervēšanas prostitūcijai gadījumā, neatkarīgi no savervētās personas vecuma;
- Efektīvi piemērot Pornogrāfijas ierobežošanas likuma 4. panta 1. daļā noteikto (Aizliegta ... tāda pornogrāfiska rakstura materiāla aprīte, kurš ietver ... dzimumtieksmes apmierināšanu vardarbīgā veidā);
- Veikt ekonomiskas reformas un sankcijas pret degradējoša materiāla veidošanu, boikotējot korporācijas, kas no tā gūst ekonomisku labumu.

Atsauces

1. "Pom & Pop Culture: How Our Society Became "Pomified"". *fightthenewdrug.org*. 22 Sept 2016.
2. "5 Things 'Fifty Shades of Gray' Teaches About Sex." *fightthenewdrug.org*. 13 Sept 2016.
3. "Two Points for Nudes: University Club Suspended For Sick Game That Highlights Rape/ Pom Culture." *fightthenewdrug.org*. 13 Sept 2016.
4. "Boys From 70 Different Schools Create Massive Pom-Sharing Group Using Nudes of Girls at School." *fightthenewdrug.org*. 23 Aug 2016.
5. "The Pornification of Society." *11andmore.com*. 24 Jan 2014.
6. Oxford Dictionary. "Pornification." *en.oxforddictionaries.com*. n.d.
7. Mason, Rowena. "Children damaged by 'pornification' of British society, says Diane Abbott." *The Telegraph*. 22 Jan 2013.
8. Magnanti, Brooke. "Sex education will always trump web censorship." *The Telegraph*. 22 Jan 2013.
9. Layden, Mary Anne. "Pornography and Violence: A New Look at Research." *socialcostsofpornography.com*. n.d.
10. Hald, Gert Martin, Neil M. Malamuth, and Carlin Yuen. "Pornography and attitudes supporting violence against women: revisiting the relationship in nonexperimental studies." *Aggressive Behavior* 36:1 (2010): 14-20.
11. Attwood, Feona. "What do people do with porn? Qualitative research into the consumption, use, and experience of pornography and other sexually explicit media." *Sexuality & Culture* 9.2 (2005): 65-86.
12. Træen, Bente, Toril SØ rheim Nilsen, and Hein Stigum. "Use of pornography in traditional media and on the Internet in Norway." *Journal of Sex Research* 43.3 (2006): 245-254.
13. Paul, Bryant, and Jae Woong Shim. "Gender, sexual affect, and motivations for Internet pornography use." *International Journal of Sexual Health* 20.3 (2008): 187-199.
14. Vanden Abeele, Mariek, et al. "Sexting, mobile porn use, and peer group dynamics: boys' and girls' self-perceived popularity, need for popularity, and perceived peer pressure." *Media Psychology* 17.1 (2014): 6-33.
15. Wondracek, Gilbert, et al. "Is the Internet for Porn? An Insight Into the Online Adult Industry." *WEIS*. 2010.
16. Moran, Rachel. *Paid for: My journey through prostitution*. WW Norton & Company, 2015.
17. Brownmiller, Susan. *Against our will: Men, women and rape*. Open Road Media, 2013.
18. Eysenck, Hans Jurgen, and David KB Nias. *Sex, violence, and the media*. London: Temple Smith, 1978.
19. Endrass, Jérôme, et al. "The consumption of Internet child pornography and violent and sex offending." *BmC Psychiatry* 9.1 (2009): 43.
20. Jensen, Robert, and D. Okrina. "Pornography and sexual violence." *VAWnet: The national online resource center on violence against women*. Retrieved on November 12 (2004): 2009.
21. "Pornography." Women's Support Project. N.d.
22. "Ex-Porn Star Tells the Truth about the Porn Industry." *Covenanteyes.com*. n.d.
23. "10 Popular Ex-Porn Stars Share The Raw Reality behind Their Most Popular Scenes." *fightthenewdrug.org*. 2 Jan 2017.
24. "The Price of Pleasure - Noam Chomsky on Pornography". *Youtube.com*. 23 Jul 2008.

25. Farley, Melissa, et al. "Comparing sex buyers with men who don't buy sex." *San Francisco, CA: Prostitution Research & Education* (2011).
26. "Porn Stars Surverved About Childhood Sexual Abuse & Lifetime Sexual Partners". *fightthenewdrug.org*. 16 Jul 2015.
27. ""You're Gonna Be a Star": The Day I Was Drugged And Raped On A Porn Set". *fightthenewdrug.org*. 17 May 2017.
28. Somarriba, Mary Rose. "The Porn Industry Is Abusive, and these Women Are Telling it like it Is". *verilymag.com*. 5 Aug 2015.
29. WoBridges, Ana J., et al. "Aggression and sexual behavior in best-selling pornography videos: A content analysis update." *Violence Against Women* 16.10 (2010): 1065-1085.
30. Dines, Gail. *Pornland: How porn has hijacked our sexuality*. Beacon Press, 2010.
31. Montiel, Aimée Vega. "Violence against women and media: advancements and challenges of a research and political agenda1." *Media and gender: a scholarly agenda for the Global Alliance on Media and Gender* (2014): 17.
32. Mueller, Trisha E., Lorrie E. Gavin, and Aniket Kulkarni. "The association between sex education and youth's engagement in sexual intercourse, age at first intercourse, and birth control use at first sex." *Journal of adolescent health* 42.1 (2008): 89-96.
33. Kohler, Pamela K., Lisa E. Manhart, and William E. Lafferty. "Abstinence-only and comprehensive sex education and the initiation of sexual activity and teen pregnancy." *Journal of Adolescent Health* 42.4 (2008): 344-351.
34. Bleakley, Amy, Michael Hennessy, and Martin Fishbein. "Public opinion on sex education in US schools." *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 160.11 (2006): 1151-1156.
35. Forrest, Simon, et al. "What do young people want from sex education? The results of a needs assessment from a peer-led sex education programme." *Culture, health & sexuality* 6.4 (2004): 337-354.